

Yayın Kriği:

Uncovering Our History, Teaching Primary Sources

(Tarihimizi Keşfetme, Birincil Kaynaklarla Öğretim)

Susan H. Veccia, American Library Association, Chicago 2004

Duygu ALPHAN ŞENTUNA*

Okul yıllarından bahseden insanların büyük bir çoğunluğu için tarih dersi, not almak için isimlerin ve tarihlerin ezberlendiği, sınavdan sonra ise unutulduğu bir ders olarak hatıralarda yer alır. Günümüzde tarih öğretiminde önemli gelişmeler olmasına rağmen hala derslerde öğretmenlerin isim, tarih ve ders kitabı merkezli bir öğretim izledikleri görülmektedir. Öğrencilerin eleştirel ve tarihsel düşünme becerisi elde etmeleri için ilk önce bilgiye sahip olmaları gerektiği inancı, öğretmenlerin derslerde yenilikçi yöntemlere yeterli zaman ayırmalarını engellemektedir. Bu durum öğrencilerin tarih dersinden soğumalarına ve dersi zaman kaybı olarak görmelerine neden olmaktadır.

Yenilikçi öğretim yöntemlerinin uygulanmasında birincil ve ikincil kaynaklar öğretmenlerin en büyük yardımcılarıdır. Birincil kaynak, el yazmaları, günlükler, sözlü tarih, mektuplar, röportajlar, fotoğraflar, haritalar, ses ve görüntü kayıtları, müzik eserleri gibi tek başlarına yetersiz ama olaya farklı bakış açısıyla bakmayı sağlayan, olayın geçtiği döneme ait dokümanlar olarak kabul edilir. İkincil kaynak ise bu

* Tarih Öğretmeni ve Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Tarih Öğretmenliği, E-mail: duygualphanyahoo.com

dokümanlardan yararlanılarak hazırlanan telif eserlerdir (Ata, 2002). Yenilikçi yöntemleri kullanan öğretmenler aracılığı ile birincil kaynaklar, tarihe insani bir zemin oluşturur ve öğrenciler için tarihi canlı hale getirir. Olayın ne olduğu üzerine değil, olayın geçmişte, bugün ve gelecekte ne anlama geldiğine dair öğrencilerin düşünmelerini sağlar.

Birincil kaynaklar, tarihi anlamayı kolaylaştırarak sınıf tartışmaları için uygun ortam hazırlar. Böylece öğrencileri öğrenme sürecine katar. Bilgilerin kalıcı hafızaya alınmasını kolaylaştırır, öğrencilerin eleştirel ve tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesini sağlar. Birincil kaynak kullanımında cevaplardan çok soruların ortaya çıktığı görülecektir. Amaca hizmet eden soruların sorulması, öğrencilerin derse yönelimini arttıracaktır.

Özel araştırma ve eleştirel düşünme becerisi isteyen birincil kaynak kullanımı, öğretmenlerin amaca en iyi hizmet edecek olanı ve müfredata uygun olanı bulmalarını gerektirir. Ayrıca öğretmenler bu dokümanları nasıl kullanacaklarını ve bu dokümanların temsil ettiği bakış açılarını bilmek zorundadırlar. Birincil kaynakları bulmak kadar bunları nasıl kullanacağını da bilmek önemlidir.

Hayatımızın her alanına etki eden teknolojik gelişmeler sonucu hızla büyüyen dijital dünyanın en önemli gelişmelerinden birisi de dijitalleşen kütüphaneler olmuştur. Birincil ve ikincil kaynaklara ulaşmada öğretmenlerin yaşadığı zorluklar bilinmektedir. Bu durum dijital kütüphanelerin tarih öğretimindeki önemini arttırmaktadır. Dijital kütüphaneler, dokümanlara ulaşmayı kolaylaştırırken bu dokümanların öğretimde kullanılması yönünde yapılan çalışmalar hala yetersiz kalmaktadır.

Susan H. Veccia'nın Tarihimizi Keşfetme, Birincil Kaynaklarla Öğretim adlı bu kitabı hazırlamasındaki en önemli amaç, dünyanın ilk dijital kütüphane örneği olarak kabul edilen (Afzali, 2007; akt: Ata, 2011) ABD Kongre Kütüphanesi'nin Amerikan Hafıza Projesi'ni öğretmenler, kütüphaneciler ve öğrencilere tanıtmak, bu projeyi daha ulaşılabilir ve kullanışlı hale getirmektir. Kitapta dokümanların öğretimde kullanılması konusunda açıklayıcı örnekler verilerek, öğretmenlerin birincil kaynak kullanımı teşvik edilmektedir.

Amerikan Hafızası Projesi

1815'te Thomas Jefferson tarafından kurulan ABD Kongre Kütüphanesi, 1980 yılından itibaren kongre üyelerine, 1992'den itibaren Telnet aracılığı ile araştırmacılara,

1993'ten itibaren ise web üzerinden halka açıldı (Veccia, 2013, s.15). İlk dönemde sadece bir katalog gibi olan bu sistemde istenilen doküman için kütüphaneye gelmek gerekiyordu. 1995 yılında başlayan çalışmalarla Kongre Kütüphanesi'nin seçili koleksiyonları dijital ortama aktarılmaya başlandı. 2000 yılına kadar süren ve Amerikan Hafızası Projesi adı verilen bu çalışma 60 milyon dolara mal oldu ve 5 milyon doküman dijital ortama aktarıldı. 2013 yılı itibari ile 7.5 milyon doküman web ortamında herkese açık ve ücretsiz şekilde sunulmaktadır.

Amerikan Hafızası Projesi, Kongre Kütüphanesi'nin seçkin koleksiyonlarına herkesin istediği zaman, ücretsiz bir şekilde ulaşmasını amaçlayan ve hayat boyu öğrenme fikriyle desteklenen ulusal bir projedir. Bu çapta bir projenin maliyeti de yüksek olduğundan, ABD Kongresi'nin yanında vakıflar ve düzenlenen bağış organizasyonları ile projenin bütçesi desteklenmiş ve projenin hedefine ulaşması sağlanmıştır. Projeyi yürüten Kongre Kütüphanesi'nin yöneticisi James Billington tarafından Amerikan Hafızası Projesi 'Amerikan halkına hediye' olarak takdim edilmiştir.

Amerikan Hafızası Projesi'ni yürüten Kongre Kütüphanesi, ülke çapında kütüphanelerin dijitalleşmesini sağlamak ve dijitalleşmeye teknik standartlar getirmek amacıyla 1995 yılında Bilgi Kaynakları ve Kütüphane Konseyi (CLIR), on dört araştırma kütüphanesi ve Ulusal Arşiv ve Kayıt İdaresi (NARA) ile birleşerek Dijital Kütüphane Federasyonunu kurdu. Otuz üç kütüphane koleksiyonunun dijital hale gelmesi sağlandı ve Amerikan Hafızası web sitesinden bu kütüphane sayfalarına link verilerek bilgi ağı oluşturuldu.

Bilgi bulmayı değil öğrenmeyi amaçlayan Amerikan Hafızası web sitesinde, Kongre Kütüphanesine ait koleksiyonların yanında özel kurumlara ait koleksiyonların bir kısmı şirket ismi verilen sponsorluk ile tamamen halka açık olarak yer alırken, diğer özel koleksiyonların sahibinin izin verdiği bir bölümü herkese açıktır. Ayrıca kütüphanenin kendi koleksiyonlarına şirketler ve bireyler kendilerine ait dokümanlar ile destek verebilmektedirler. Projeye maddi destek veren veya doküman katkısı yapan bütün kurum ve bireylerin isimlerine web sitesinde yer verilmektedir.

Amerikan Hafızası web sitesinde yer alan dokümanlar, fotoğraflar, yazılı belgeler, ses kayıtları, haritalar ve görüntü kayıtları olarak organize edilmiştir. Koleksiyonların dijital formatları ise 1990'lardan günümüze kadar gelişen teknoloji nedeni ile birbirinden farklıdır.

Amerikan Hafızası sitesi tarih öğretiminde birincil kaynakların kullanılmasında öğretmenlerin önündeki en büyük engel olan doküman bulma sorununa etkili bir çözüm getirmiştir. Bununla birlikte web sitesinde 7.5 milyondan fazla dokümana yer verildiğinden, siteyi tanımak ve istenilen dokümanlara ulaşmak zaman almaktadır. Siteyi tanıdıktan sonra ise elde edilen dokümanların öğretimde nasıl kullanılacağına öğretmen tarafından bilinmesi gerekir. Kullanılacak öğretim tekniklerinin ve etkinliklerinin uygun şekilde belirlenmesi birincil kaynak kullanımının öğretimdeki etkisini arttırmaktadır. Amerikan Hafızası Projesini yürütenler, araştırmalarla kanıtlanan bu bulgu nedeni ile bir hizmet içi program başlatmışlardır. 1997-2001 yılları arasında Amerikan Hafızası Bursiyer Programı olarak adlandırılan bir hizmet içi program uygulanmaya başlanmıştır. New York'ta bulunan Çocuklar ve Teknoloji Merkezi rehberliğinde eğitim-öğretim uygulamaları hakkında yapılan seminerler aracılığı ile bilgi sahibi olan Kongre Kütüphanesi çalışanları tarafından öğretmenlere ve okul kütüphanecilerine birincil kaynağın ne olduğunu anlamalarına ve bunlara günlük ders planlarında yer vermelerine yardımcı olmak amacıyla eğitim verilmiştir. Programın süresi kısıtlı olduğundan programa katılacak kişiler belli seviyede teknolojik bilgiye sahip olan ve okulunda internet bağlantısı bulunan öğretmen ve okul kütüphanecilerinden seçilmişlerdir. Öğretmenler ve okul kütüphanecileri ile birlikte çalışan Kongre Kütüphanesi çalışanları, Amerikan Hafızası sitesinde yer alan birincil kaynakların kullanıldığı kolay uygulanabilen etkinlikler hazırladılar. Birincil kaynak kullanmak isteyen öğretmenlere yol göstermesi açısından bu etkinlikler önemli rol oynamıştır.

Birincil kaynak kullanmadan önce öğretmenlerin kafasından birçok soru geçmektedir. Kaç tane doküman kullanmalıyım? Hangi doküman benim amacıma daha iyi hizmet eder? Etkinlikler için ders planı yapmaya zaman ayırabilecek miyim? Öğrenciler kullandığım dokümanları anlamazsa ne olur? Bütün bu sorularla boğuşan öğretmenleri düşünerek Amerikan Hafızası Bursiyer Programı bittikten sonra birincil kaynak kullanmak isteyen öğretmenlere yardım etmek için yeni bir yol bulundu. Amerikan Hafızası sitesinde 'öğrenme sayfası' hazırlandı. Amerikan Hafızası sitesinde yer alan bütün dokümanlara bu sayfadan ulaşmak mümkündür. Örnek ders planları, etkinlikler, öğretmenlerin ve kütüphanecilerin birbirleri ile canlı görüşmelerini sağlayan iletişim bölümü ve profesyonel gelişimi destekleyen bölümü içeren öğrenme sayfası Amerikan Hafızası sitesinin eğitimde etkili bir şekilde kullanılmasını

kolaylaştırmaktadır. Birincil kaynak kullanımına yönelik ders planları yenilikçi öğretim yöntemlerini kullanmak isteyen ama bilgi veya zaman yetersizliğinden buna cesaret edemeyen öğretmenler için başlangıç aşamasında önemli bir destek sağlamaktadır.

Öğrenme sayfasında Amerikan Tarihi yedi döneme ayrılmış ve her bölümde sekiz konuya yer verilmiştir. Her konuda Amerikan Hafızasının dokümanlarından örnekler ve çalışma soruları verilmiştir. Kullanılan dokümanların ait olduğu koleksiyona link verilerek öğretmenlere konu hakkında daha fazla dokümana ulaşma konusunda yardımcı olunmaktadır. Bazı koleksiyon sayfalarında ise öğretim kaynağı bölümü bulunmaktadır. Burada müfredat temalarına yer verilerek öğretmenlere istedikleri konuda hangi koleksiyondan yararlanabilecekleri hakkında yol gösterilmektedir. Amerikan Hafızasında yüz taneden fazla koleksiyon olduğundan her birini araştırmak hatta sadece verilen özetlerini bile okumak çok zaman almaktadır. Birçok öğretmenin yoğun iş yükü düşünülürse bu zamanı ayırmaları zor olacağından örnek plan ve etkinliklerde verilen linkler zamandan tasarruf etmelerine yardımcı olmak açısından önemli bir rol üstlenmektedirler.

ABD okullarının kütüphanelerinde görev alan medya uzmanları sitenin derinliğini ve pratik kullanma yollarını öğrenerek öğretmenlere yardımcı olmaktadır. Öğretmenlerin iş yükü ve zaman konusundaki şikayetleri nedeni ile yenilikçi yöntemlerden kaçmaları yerine kütüphane medya uzmanları ile işbirliği yapmaları önerilmektedir. Ayrıca ABD üniversitelerinde kütüphane bölümünde eğitim görenler teknoloji konusunda iyi bir eğitim aldıklarından teknoloji alanında kendini yetersiz gören öğretmenlere dijital kaynaklara ulaşmada ve kullanmada yardımcı olma sorumluluğunu üstlenmişlerdir. Amerikan Hafızası Bursiyer Programında öğretmen-medya uzmanı işbirliğine özel önem verilmiş ve ortak etkinlikler yapmaları öğretilmiştir. Böylece teknolojik açıdan yeterli bilgi sahibi olmayan öğretmenlerin de yenilikçi öğretim yöntemlerini uygulayabilecekleri gösterildiği gibi teknoloji alanında da kendilerini geliştirmelerine yardımcı olunmuştur.

Öğrenim sayfasında yer alan ders planları Amerikan Hafızası Bursiyer Programına katılan öğretmen ve okul kütüphanecileri (medya uzmanları) tarafından geliştirilmiş ve sınıflarında uygulanmıştır. Bu planlarda etkinliğin nasıl uygulanacağı, hangi dokümanların kullanılacağı ve ölçme- değerlendirmenin nasıl yapılacağı ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Susan H. Veccia tarafından hazırlanan kitapta yer alan makalelerde bu etkinliklerden örnekler verilmiş, uygulanması ve kullanılan dokümanlar

ayrıntılı bir şekilde anlatılmasına rağmen ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılacağına yer verilmemiştir. Bu nedenle kitaptaki etkinlikleri uygulamak isteyenlerin Amerikan Hafızası sitesinde öğrenme sayfasına girmeleri ve bu etkinlikleri bulmaları gerekmektedir.

Amerikan Hafızası sitesinin öğretmenler ve okul kütüphanecileri (medya uzmanları) açısından bir diğer kolaylığı da sınıf etkinlikleri uygulanırken Kongre Kütüphanesi çalışanlarından destek alabilmeleridir. Sitede sempozyum takvimi bulunmaktadır ve bunlara herkes sosyal medya aracılığı ile canlı olarak katılabilmektedir. Ayrıca okul etkinlikleri sırasında öğrencilerin konu hakkında bir uzmandan bilgi almaları ve ona soru sorabilmelerini sağlamak için video konferanslar düzenlenebilmektedir.

Amerikan Hafızası sitesinden etkin bir şekilde yararlanabilmek için okulda çok gelişmiş olmasa da teknolojik bir alt yapıya ihtiyaç vardır. Kullanılacak bilgisayarın multimedya olması gerekmektedir. Ayrıca dokümanları görüntülemek için QuickTime, RealPlayer (RealOne), Windows Media Player, Shockwave, Flash ve Adobe Acrobat (pdf) programlarına ihtiyaç vardır. Yüksek hızlı internet bağlantısı da dokümanları daha çabuk indirmeye yardımcı olacaktır. Bazı dokümanlar ve kişisel sayfalar nedeni ile okul bilgisayarlarındaki filtreleme sonucu bazı sayfalara ulaşılamamaktadır. Bu nedenle sunumdan önce okul bilgisayarından dokümanın açılabilirdiğini kontrol etmek gerekir. Eğer açılmıyorsa bu dokümanın okul dışında bir bilgisayara indirilmesi ve USB (harici hafıza) ile okul bilgisayarında kullanılması gerekmektedir.

Birincil kaynak kullanımında öğretmenler açısından en önemli ilke, profesyonel gelişimin devam eden bir süreç olduğunu unutmamalarıdır. Bu nedenle Amerikan Hafızası sitesinde meslektaşlar arasında iletişimin sağlandığı ve canlı olarak fikir alışverişlerinin yapılabildiği bir sayfa bulunmaktadır. Yeni bir öğretim stratejisini benimsemek veya teknoloji konusunda destek almak için meslektaşlarla çalışmak, konuya hakimiyeti kolaylaştırır ve yeni yöntem kullanmaya yönelik farklı ipuçları öğrenilmesini sağlar. Sitede ayrıca okulunda konferans düzenleyerek, birincil kaynak kullanımına yönelik meslektaşlarına bilgi vermek ve onları yönlendirmek isteyen öğretmenler için sunum örnekleri bulunmaktadır.

Amerikan Hafızası web sitesinin yaygın bir şekilde tanınmasına ve kullanılmasına yönelik farklı projeler de yürütülmektedir. Bu amaçla uygulanan pilot programlardan biri Amerikan Aklının Macerası (Adventure of American Mind) adı ile Kuzey Carolina'da

öğretmen adayları ve görevdeki öğretmenler için düzenlenmiştir. İnternet bağlantısının okullarda yaygın olarak kullanılmadığı bu eyalette 1999'da başlayan bu pilot proje ile Amerikan Hafızası Bursiyer Programında olduğu gibi her okuldan seçilen iki öğretmene birincil kaynak kullanımı ve bunları müfredata dahil edilmesi konusunda eğitim verildi. Bu öğretmenlere okullarındaki meslektaşlarını eğitime sorumluluğu verilmiştir. Eğitim Araştırmaları Konsorsiyumunun liderliğinde bölgedeki üniversitelerin temsilcileri bir program geliştirilmiş, müfredat yeniden düzenlenmiş ve eğitim gören ilk grup öğretmene yardımcı olunmuştur. Bu program daha sonra Güney Carolina'da eyaletin kendi üniversiteleri tarafından bazı değişiklikler yapılarak uygulanmaya başlanmıştır. Son dönemde ise evde eğitim veren aileler için Kuzey Carolina, Arizona ve Güney Illinois'te, devlet okulları için ise Virginia'da bu program uygulanmaktadır. Böylece büyük bir öğretmen topluluğuna ulaşılmış ve Amerikan Hafızası geniş bir kitleye tanıtılmıştır.

Türkiye Hafızası Projesi Yapılabilir mi?

Türkiye'de 2002 yılında yapılan müfredat değişikliği ile derslerde birincil kaynak kullanılması teşvik edilmiştir. Yenilikçi öğretim yöntemlerinin kullanılması yönünde ders planları hazırlanmasına rağmen öğretmenlerin klasik ders yöntemlerinden vazgeçemedikleri görülmektedir. Öğretmenlere yenilikçi yöntemleri neden uygulamadıkları sorulduğunda birçok sebep ileri sürmüşlerdir. Bu sebeplerin başında sınıfların kalabalık olması, müfredatlardaki konu yoğunluğu, birincil kaynaklara ulaşım zorluğu ve sınıflardaki öğrencilerin seviye farklılıkları gelmektedir. Bunların yanında öğretmenlerin üniversitelerimizde aldıkları eğitimlerinde yeni yöntemler ve teknoloji hakkındaki dersler teorik düzeyde kalmakta ve öğretmen adaylarının bu yöntemleri nasıl uygulayacakları hakkında uygulama örnekleri verilmemektedir.

Okullarımızın teknolojik altyapısının tamamlanması da yenilikçi yöntemlerin uygulanmasında önemli bir adım olacaktır. Elbette İbrahim Hakkı Öztürk'ün (2012) belirttiği gibi teknolojik altyapının tamamlanması tek başına yetersizdir. Ona göre, teknolojik altyapı ve donanımın yanında yöntemlere uygun doküman ve öğretmen eğitimi de büyük önem taşımaktadır.

Ülkemiz gibi zengin bir kültüre ve tarihe sahip bir ülkede birincil kaynaklara ulaşım sorununun olması oldukça düşündürücüdür. Bu sorunu çözmek açısından Amerikan

Hafızası Projesine benzer bir dijital tarih öğretimi projesinin uygulanabilme yolları araştırılmalı ve on yıllık bir plan hazırlanarak Türkiye için uygun bir proje hazırlanmalıdır. Burada uzun bir sürenin belirtilmesinin nedeni, böyle çok yönlü bir projenin dikkatle planlanması ve uygulanmasının gerekli olmasıdır.

Türkiye’de dijital tarih öğretimin geliştirilmesi için kamu kurumlarının yanında özel şirketlerden de destek alınmalıdır. Türkiye gibi arşivlerin farklı kurumlarda bölüdüğü ve teknoloji alanında gelişmekte olan bir ülkede dijitalleşmenin maddi yönü nedeni ile bu desteğe oldukça ihtiyaç duyulmaktadır. Projenin öğretimde etkili bir şekilde kullanılabilmesi için Milli Kütüphane, Meclis Kütüphanesi, Başbakanlık Devlet Arşivleri ve üniversite kütüphanelerimiz dijital ortama geçirilmelilerdir. Her bir arşivin dijital yapılması uzun süre alacağından öncelikli olarak bu arşivlerden okullarımızda okutulan müfredata uygun dokümanlar seçilerek dijital ortama aktarılmalıdır. Elbette zaman içinde bu kütüphanelerin bütün belgelerinin dijital yapılması hedeflenmelidir.

Kongre Kütüphanesi, koleksiyonlarını dijital ortama aktardığı Amerikan Hafızası web sitesini oluştururken ABD Kongresinden olduğu kadar vakıflardan ve bağış organizasyonlarından da destek almış ve 60 milyon dolara bu siteyi oluşturmuştur. Ülkemizde de böyle bir proje için devletin ayıracağı bütçenin kısıtlı olacağı rahatlıkla tahmin edilebileceğine göre, özel sektörden projeye destek almak gerekmektedir. Bu konuda özellikle teknoloji şirketlerinden ve özel müzecilik alanında faaliyet gösteren ülkemizin ileri gelen ailelerinden destek alınabilir. Yurtdışında olduğu gibi bu ailelerin öncülük ettiği bağış organizasyonları düzenlenebilir ve vakıflarla işbirliği yapılabilir.

Proje özerk bir yönetime sahip olmalıdır. Projenin finansman, web tasarımı, içerik ve yönetim alanlarında ayrı ayrı uzman gruplar oluşturularak ön çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalar sonucu hazırlanan raporlar belli dönemlerde bir araya gelerek tartışılmalı ve farklı bakış açıları sonucu elde edilebilecek yeniliklere açık olunmalıdır. Seçilen belgelerin dijital ortama aktarılmasından sonra bu belgelerin tarih öğretiminde kullanılmasına yönelik çalışmaların başlaması gerekmektedir. Çünkü belgelere ulaşmak kadar bunların öğretimde nasıl kullanılacağını bilmek de önemlidir. Öğretmenlerimize yönelik hizmet içi eğitim programı düzenlenmeli ve bu programa katılan öğretmenlerin kendi okullarında bu projeyi uygulamalarına ve meslektaşlarına gerekli eğitimi vermelerine destek olunmalıdır. ‘Eğitim bitti, kendi başınızın çaresine bakın’ anlayışı olmamalıdır. Hazırlanan sitede öğretmenlerin yardım alabilecekleri, son gelişmeleri takip edebilecekleri ve birbirleri ile mesajlaşabilecekleri bir sayfa

hazırlanabilir. Ayrıca Türkiye'nin her yerindeki öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının yararlanabilecekleri örnek ders planlarının olduğu bir sayfaya da sitede yer verilmelidir. Hayat boyu öğrenme ve okul dışı öğrenme ilkeleri ile oluşturulması gereken bu sitede, her yaşta kişiye hitap eden ve ailelerin birlikte sitenin sayfalarında vakit geçirebileceği etkinliklerin olduğu bir bölüm hazırlanması sitenin geniş kesimlere ulaşmasını sağlayacaktır. Sitenin tanınırlığının fazla olması ileriki dönemde maddi desteklerin devam etmesini hatta artmasını sağlayacaktır.

Projenin bütün aşamalarının tamamlanması işin bittiği anlamına gelmemektedir. Teknolojinin olduğu yerde her daim gelişmelerin olacağı unutulmamalı ve yenilikler takip edilerek sitede uygulanmalıdır. Gerekli finansman için özel sektör ile bağlantı devam ettirilmelidir.

Bu projenin başarısında öğretmenler ile dijital medya uzmanlarının ortak çalışması büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de okul kütüphaneleri profesyonel bir kurum kimliğine sahip olmadığından, bu alandaki ihtiyacı karşılamak için dijital medya uzmanı yetiştiren sertifika programı düzenlenebilir. Bu sertifika programlarında bilişim teknolojileri dersi öğretmenlerine öncelik verilebilir. Uzun dönemde ise okul kütüphaneleri kurumsallaştırılarak üniversitelerin kütüphanecilik bölümünden mezun olanlar istihdam edilmelidir.

Tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitiminde teknoloji kullanımı, birinci el kaynak kullanımı ve yenilikçi yöntemler üzerine verilen derslerde ortak bir program oluşturulmalıdır. Türkiye'nin hangi üniversitesinden mezun olursa olsun bütün öğretmenlerimiz bu dersleri aynı seviyede alabilmelidir. Ayrıca öğretmen adaylarına profesyonel gelişimin devam eden bir süreç olduğu ve mesleklerini icra ettikleri müddetçe yenilikleri takip etmeleri gereği bir meslek ilkesi olarak benimsetilmelidir.

Sonuç

Birincil kaynakların kullanımı ile birlikte öğretmenler tarihin kapsamını belirleyen bir role sahip oldular. Öğretmenler unutmamalıdır ki, birincil kaynaklar hikâyenin bütünü değil, önemli parçacıklardır. Ders kitapları tarihe geniş açılı bir bakış sağlarken, birincil kaynaklar konuya daha yakından bakılmasını sağlamaktadırlar.

Birincil kaynak kullanan öğretmenler öğrencilerin tarihsel düşünme becerisini geliştiren ve tarihi insanileştiren birçok yaratıcı yol bulabilirler. Tarihin kim, ne, nerede,

ne zaman bilgisi yapıyı oluştururken, bu bilgilerin arkasındaki hikâyeler ise tarihi hatırlanır ve gerçek kılar. Ders kitapları tek başlarına tarihin derin anlamını göstermekten uzaktır. Bu konuda öğretmenlere en büyük yardımı sağlayacak birincil kaynak kullanımı konusunda ise, az sayıda öğretmen dokümanları müfredata uyarlayarak kullanma konusunda bilgi sahibidir.

Birincil kaynak analizinde, öğrencilerin farklı bakış açılarına sahip olması ve dokümanların neyi temsil ettiği önemlidir. Öğrenciler kaynağa gittiklerinde düşünmeliler ve konunun ne olduğu ve niçin olduğu hakkında daha derin anlamları ortaya çıkarmak için bilgiye dayalı varsayımlarda bulunmalılardır. Ortak tarihimiz herkesin hikâyesinin harmanlanmasından oluşur. Öğrenciler bu farklı bakış açılarından ortaya çıkan sorulara odaklandığında, görüntü daha da karışık hale gelir. Tarih birçok hikayeden oluştuğundan dolayı ders planlayıcı olarak öğretmenin görevi hangi konuların dâhil edileceğine ve konuların ne kadar derin işleneceğine karar vermektir. Öğrencilerin anlamalarına, yeni bakış açıları geliştirmelerine ve farklı sorular sormalarına yardımcı olacak etkinlikler planlamaları gerekmektedir. Bu etkinlikleri planlarken kapsam, zaman, yöntem, öğrenci profili ve ihtiyaçları önem taşımaktadır.

ABD Kongre Kütüphanesi'nin halkına armağan olarak uyguladığı Amerikan Hafızası Projesi, öğretmenlerin ders planlarında birincil kaynak kullanımına yönelmelerini sağlayarak kaynağa gitmeyi teşvik eden bir öğretim anlayışını yerleştirerek, sorgulayan ve ortak tarih bilincinin varlığını keşfeden öğrenciler yetiştirmeyi hedeflemiştir.

Birçok Amerikalı açısından kaynağa gitme, ulusun en eski kültürel kurumu ve dünyanın en büyük araştırma kütüphanesi olan Kongre Kütüphanesi'nden yararlanma anlamına gelmektedir. Kongre Kütüphanesine ulaşım gün geçtikçe genişlemektedir. 1990'dan itibaren devam eden dijitalleşme çalışmaları sonucu 7,5 milyondan fazla doküman dijital hale getirilmiştir. Bu sayı gün geçtikçe artmaktadır ve bugüne kadar yapılmış eğitim amaçlı ücretsiz en büyük dijital arşivdir. ABD çapında dijital kütüphaneye geçişi hızlandıran Amerikan Hafızası Projesi ile Susan H. Veccia'nın kitabında belirttiği gibi 'bilgi demokrasisi' tabiri yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Daha fazla öğretmenin birincil kaynak kullanmak amaçlı web araştırması yapması bu arşivin büyümesini hızlandıracaktır. 1999'da Peter D. Hart Araştırma Kurumu'nun Kongre Kütüphanesi için yaptığı bir ankete göre, ankete katılan öğretmenlerin %89'u geleneksel dokümanları web tabanlı dokümanlarla desteklemektedirler. %87'si ise

birincil kaynakların derslerinde kullanılmasını desteklemektedirler. Bu bulgular, öğretmenler arasında web tabanlı bilgiye ulaşmanın yaygınlaştığını kanıtlamaktadır (Veccia, 2013, s.131).

1997-2001 yılları arasında uygulanan Amerikan Hafızası Bursiyer Programı, okullarında Kongre Kütüphanesi'nin birincil kaynaklarını kullanan ve okul kütüphanelerini dijitalleştiren lider öğretmenler yetiştirmeyi amaçlamaktaydı. ABD'nin her eyaletinden gelen 250 öğretmen ve kütüphane medya uzmanı bu programda eğitim gördü. Elbette daha fazla öğretmene ulaşılması gerekiyordu ama eğitim gören öğretmenlerin kendi bölgelerinde öğrendiklerini aktarmaları ve birincil kaynak kullanımını yaygınlaştırmaları rolünü üstlenmeleri sağlandı. Bu konuda onlara destek verilmeye devam edildi. Bu öğretmenler sayesinde Amerikan Hafızası Projesi eğitim camiasında birçok kişi tarafından tanınır hale geldi. Bazı öğretmenler kendi bölgelerinde Amerikan Hafızası Bursiyer Programını örnek alarak seminer programları düzenlediler ve bölgelerindeki öğretmenleri eğittiler. Bursiyerlerin birçoğu Amerikan Hafızasının koleksiyonlarından bazılarını müfredatlarına dâhil ettiler ve bu konu hakkında makale, kitap gibi yayınlar yaptılar. Konferanslar, atölye çalışmaları ve profesyonel gelişim toplantıları düzenlediler.

Amerikan Hafızası sitesi için yapılan bütün bu çalışmalardan ortaya çıkan tespitlere göre, mesleğe yeni başlamış ya da tecrübeli bir öğretmen olmanız, teknolojiyi kullanmanız veya uzak durmanız, yeniliklere açık olmanız veya bunlara uygun ders planları hazırlamaktan kaçınıyor olmanız birincil kaynak kullanımına yaklaşımınızı etkilemektedir. Elbette birincil kaynak kullanımı yeni bir yöntem değil ve siz bunu denemiş olabilirsiniz. Unutmamanız gereken birincil kaynak kullanımında yeni olan yöntemin kendisi değil, bu kaynaklara ulaşım kolaylığıdır. Dijitalleşen dokümanlara bilgisayar olan her yerden kolayca ulaşabilir, dokümanlar arasında saatlerinizi kaybetmeden hızlı bir tarama yapabilir ve bunları istediğiniz gibi derslerinizde kullanabilirsiniz. Tarih dersinin ezberlenen ve unutululardan ibaret olduğunu düşünen öğrencileri, birincil kaynak kullanımı ile tarihi canlı hale getirerek şaşırtabilirsiniz.

Türkiye Hafızası Projesi'nin uygulanması ile yenilikçi yöntemlerin ders planlarında yer alması yolundaki en büyük engel olan birincil kaynaklara ulaşım sorunu çözülecek ve özellikle zaman yetersizliğinden yakınan öğretmenlerdeki yeniliklere karşı direnç kırılacaktır. Bu proje ile arşivlerimizde gizli kalmış hikâyeler ortaya çıkacak ve bunlar

ders kitapları aracılığı ile mümkün olmayacak şekilde öğrencilerin tarihe bakış açısını değiştireceklerdir.

Öğretme ve öğrenme hakkında bildiklerimizin ne kadar eksik olduğunu görmeye hazır olmalısınız. Keşfetme yolu ile öğretme ve daha fazla soru ile öğrencilerin tarihin derinliğine ulaşmasına rehberlik etme bizi monotonluktan uzaklaştırarak mesleğimizden daha fazla zevk almamızı sağlayacaktır. Geçmişimizi ve ortak tarihimizi anlama yolunda öğrencilerinizle bir macera yaşayacak ve sadece öğrencileriniz değil siz de yeni birçok şey öğreneceksiniz.

Kaynakça

- Afzali, M. (2007). Karma Kütüphane: Dijital ve Geleneksel Kütüphanelerin Ortak Noktası. Kurbanoglu, Y. Tonta ve U. Al (Yay. Haz.) Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu, s. 229-234.
- Ata, B. (2002). Tarih Öğretiminde Dokümanlarla Öğretim Yaklaşımı, Türk Yurdu Dergisi, cilt 175, sayı 22, s.80-86.
- (2011). Sosyal Bilgiler Eğitiminde İyi Bir Örnek: ABD Kongre Kütüphanesinin Amerikan Hafıza Projesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 2, s.261-270.
- Öztürk, İ. H. (2012). Tarih Öğretiminde Bilgi ve İletişim Teknolojileri: Kuram ve Uygulama, İstanbul, Kriter Yayınevi, e-kitap.
- Veccia, S. H. (2004). Uncovering Our History, Teaching Primary Sources, American Library Association, Chicago.